Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

10. lipnja 2021.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Ugovor o hipotekarnom kreditu izražen u stranoj valuti (švicarski franak) – Članak 4. stavak 2. – Glavni predmet ugovora – Ugovorne odredbe kojima se zajmoprimca izlaže valutnom riziku – Zahtjevi razumljivosti i transparentnosti – Članak 3. stavak 1. – Znatnija neravnoteža – Članak 5. – Jasno i razumljivo sastavljanje ugovorne odredbe”

U predmetu C-609/19,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio tribunal d’instance de Lagny-sur-Marne (Francuska), odlukom od 2. kolovoza 2019., koju je Sud zaprimio 13. kolovoza 2019., u postupku

BNP Paribas Personal Finance SA

protiv

VE,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: J.-C. Bonichot, predsjednik vijeća, R. Silva de Lapuerta, potpredsjednica Suda, u svojstvu sutkinje prvog vijeća, C. Toader, M. Safjan i N. Jääskinen (izvjestitelj), suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: V. Giacobbo, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 28. listopada 2020.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za BNP Paribas Personal Finance SA, P. Metais i P. Spinosi, *avocats*,

– za VE, C. Constantin-Vallet i M. Le Bot, *avocats*,

– za francusku vladu, A.-L. Desjonquères i E. Toutain, u svojstvu agenata,

– za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,

– za Europsku komisiju, C. Valero, N. Ruiz García i M. Van Hoof, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: francuski

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnu odvjetnicu, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članaka 3. i 4. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između BNP Paribas Personal Finance SA i osobe VE o navodnoj nepoštenosti ugovornih odredaba u hipotekarnom kreditu izraženom u stranoj valuti koji je sklopljen između tih dviju stranaka iz glavnog postupka, kojima se određuje, među ostalim, da se fiksni mjesečni obroci najprije uračunavaju u kamate te kojima se za podmirenje preostalog iznosa dugovanja predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka.

Pravni okvir

3 U skladu sa šesnaestom uvodnom izjavom Direktive 93/13:

„budući da se ta procjena nepoštenosti odredaba koja se provodi u skladu s odabranim općim kriterijima, posebno u prodaji ili pružanju javnih usluga gdje se usluge pružaju kolektivno čime se u obzir uzima čimbenik solidarnosti među korisnicima, mora upotpuniti tako da se najprije općenito ocijene različiti uključeni interesi; budući da to predstavlja uvjet o dobroj vjeri; budući da prilikom donošenja procjene o dobroj vjeri posebnu pozornost treba posvetiti jačini polazišta pregovaračkih strana, zatim je li potrošač bio naveden da prihvati odredbu i je li roba ili usluga prodana ili pružena na temelju posebne narudžbe potrošača; budući da prodavatelj robe ili pružatelj usluga možda ispunjava uvjet o dobroj vjeri ako postupa pošteno i pravedno u odnosu na drugu stranu o čijim zakonitim interesima mora voditi računa”.

4 Člankom 1. stavkom 2. te direktive predviđa se:

„Ugovorne odredbe koje su odraz obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba i odredaba ili načela međunarodnih konvencija u kojima su države članice ili [Europska unija] stranke, posebno u području prijevoza, ne podliježu odredbama ove Direktive.”

5 Članak 3. navedene direktive glasi kako slijedi:

„1. Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.

2. Uvijek se smatra da se o nekoj odredbi nije pojedinačno pregovaralo ako je ona sastavljena unaprijed pa potrošač nije mogao utjecati na njezin sadržaj, posebno u kontekstu unaprijed formuliranog standardnog ugovora.

[…]”

6 U skladu s člankom 4. iste direktive:

„1. Ne dovodeći u pitanje članak 7., nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

2. Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene."

7 Člankom 5. Direktive 93/13 propisuje se:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. […]"

Glavni postupak i prethodna pitanja

8 Osoba VE i njezin bračni drug javnobilježničkim aktom od 10. ožujka 2009. stekli su nekretninu te su u tu svrhu s BNP Paribas Personal Finance sklopili ugovor o hipotekarnom kreditu izražen u stranoj valuti pod nazivom „Helvet Immo".

9 Tim ugovorom predviđalo se sklapanje zajma po stopi od 4,95 %, koji je u načelu trebalo otplatiti u 276 fiksnih mjesečnih obroka izraženih u švicarskih francima i otplativih u eurima. Na dan sklapanja navedenog ugovora taj zajam iznosio je 143 421,53 euro, odnosno 216 566,51 švicarskih franaka.

10 Iz odluke kojom se upućuje zahtjev proizlazi da se tim ugovorom predviđala otplata fiksnih mjesečnih obroka u eurima i njihova konverzija u švicarske franke u svrhe plaćanja zateznih kamata i amortizacije glavnice. Troškovi povezani s kreditom, poput osiguranja, zaračunani su u eurima.

11 Konkretno, ugovor o kojem je riječ u glavnom postupku sadržavao je ugovorne odredbe prema kojima:

– trajanje kredita produljit će se za pet godina i mjesečni obroci najprije uračunavati u kamate ako se zbog promjene pariteta poveća trošak kredita za korisnika kredita;

– ako održavanje iznosa otplata u eurima ne bude omogućavalo podmirenje ukupnog preostalog iznosa dugovanja na početno preostalo trajanje uvećano za pet godina, povećat će se iznos mjesečnih obroka.

12 Zbog neplaćenih mjesečnih obroka proglašeno je prijevremeno dospijeće i sudac izvršenja tribunala de grande instance de Libourne (Okružni sud u Libourneu, Francuska) naložio je 16. siječnja 2015. prisilnu prodaju dotične nekretnine.

13 BNP Paribas Personal Finance tužbom od 12. siječnja 2017. podnio je zahtjev za odobrenje zapljene plaće osobe VE sudu koji je uputio zahtjev. Ta bankarska institucija zatražila je, među ostalim, odobrenje za provedbu ovrhe na plaći osobe VE u iznosu od 234 182,61 eura, odnosno 185 695,26 eura na ime glavnice i 48 487,35 eura na ime kamata, troškova i povezanih troškova.

14 Pred tim sudom BNP Paribas Personal Finance ističe da su zahtjevi, kojima osoba VE tvrdi da su određene ugovorne odredbe ugovora o zajmu o kojem je riječ u glavnom postupku nepoštene, nedopušteni jer su zabranjeni te su u svakom slučaju neosnovani. Ta bankarska institucija osobito tvrdi da je osoba VE bila obaviještena o promjenama deviznog tečaja i njihovim posljedicama na amortizaciju zajma o kojemu je riječ u glavnom postupku.

15 Osoba VE smatra da ju je društvo BNP Paribas Personal Finance prevarilo u pogledu prirode ugovora o zajmu o kojemu je riječ u glavnom postupku jer ju je taj ugovor izložio neograničenom valutnom riziku. Konkretnije, osoba VE zahtijevala je utvrđenje ništavosti tog ugovora i odbijanje tužbe te bankarske institucije za zapljenu njezine plaće. Podredno, tvrdi da iznos potraživanja treba smanjiti zbog nepoštenosti prešutne klauzule o indeksaciji, odredaba o valuti obračuna i plaćanja, odredbe o amortizaciji i odredbe o opciji otkupa sadržanoj u navedenom ugovoru te nepostojanja navoda „valutnog rizika” u tom ugovoru.

16 Sud koji je uputio zahtjev ističe da ugovor o zajmu o kojemu je riječ u glavnom postupku sadržava nekoliko odredaba koje su dio mehanizma konverzije stranih valuta i koje dovode do toga da je valutni rizik uključen u mjesečne obroke koje plaća potrošač. Te odredbe odnose se na pravila uračunavanja plaćanja za podmirenje kamata, na vođenje računa u švicarskim francima (valuta obračuna) i u eurima (valuta plaćanja) te na produljenje trajanja zajma za pet godina.

17 U vezi s tim sud koji je uputio zahtjev dvoji o margini prosudbe kojom raspolaže u pogledu ispitivanja odredaba ugovora o zajmu o kojemu je riječ u glavnom postupku. Osobito dvoji o tomu treba li ih smatrati nerazdvojivom cjelinom koja čini glavni predmet tog ugovora i koje se zbog toga ne mogu kvalificirati nepoštenim jer su jasne i razumljive ili, obrnuto, treba smatrati da se te odredbe mogu pojedinačno smatrati nepoštenima uz iznimku, kao što to proizlazi iz sudske prakse Suda, odredbe kojom se predviđa otplata zajma u stranoj valuti.

18 U pogledu elemenata ocjene jasnoće i razumljivosti odredbe ugovora, sud koji je uputio zahtjev ističe da je osoba VE dobila brojne informacije prije sklapanja zajma o kojem je riječ u glavnom postupku u kojima se osobito naglašavala stabilnost pariteta između eura i švicarskog franka. Valutni rizik, koji proizlazi iz zajedničke primjene nekoliko odredaba ugovora o zajmu o kojemu je riječ u glavnom postupku, uopće nije naveden u tom ugovoru.

19 Sud koji je uputio zahtjev osim toga pojašnjava da sud mora u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i sudskom praksom ponudu za zajam razmatrati objektivno, uzimajući u obzir primjerice kao referencu brojčano izražene simulacije koje pokazuju posljedicu kretanja pariteta između eura i stranih valuta na trošak dotičnog zajma. Pritom taj sud dvoji o dosegu pojma „transparentnost”, kako ga tumači Sud, i o informacijama koje moraju biti dostavljene zajmoprimcu, koji ne poznaje ekonomske prognoze koje mogu imati posljedice na kretanje navedenih pariteta i na rizike koji su s time povezani. U tom pogledu postavlja i pitanje ocjene dobre vjere prodavatelja robe ili pružatelja usluge s obzirom na njegovu stručnost u pogledu analize određenih predvidivih kretanja.

20 U tim je okolnostima tribunal d’instance de Lagny-sur-Marne (Općinski sud u Lagny-sur-Marneu, Francuska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li [članak 4. stavak 2. Direktive 93/13] tumačiti na način da glavni predmet ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti i otplativog u nacionalnoj valuti čine odredbe, koje se ne mogu razmatrati zasebno a propisuju otplatu u fiksnim mjesečnim obrocima koji se najprije uračunavaju u kamate te kojima se predviđa produljenje trajanja ugovora i povećanje iznosa za podmirenje preostalog iznosa dugovanja, pri čemu se taj preostali iznos [može] znatno povećati nakon promjena deviznog tečaja?

2. Treba li [članak 3. stavak 1. Direktive 93/13] tumačiti na način da odredbe kojima se određuju plaćanja u fiksnim mjesečnim obrocima, koji se najprije uračunavaju u kamate te kojima se predviđa produljenje trajanja [ugovora] i povećanje iznosa za podmirenje preostalog iznosa

dugovanja, stvaraju znatniju neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih stranaka s obzirom na činjenicu da se taj preostali iznos dugovanja može znatno povećati nakon promjena deviznog tečaja, osobito jer se njima potrošača izlaže neproporcionalnom valutnom riziku?

3. Treba li članak 4. Direktive 93/13 tumačiti na način da se njime zahtijeva da se jasnoća i razumljivost odredbi ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti i otplativom u nacionalnoj valuti ocjenjuju upućivanjem na predvidivi gospodarski kontekst u trenutku sklapanja ugovora, u ovom slučaju na utjecaj gospodarskih poteškoća u razdoblju od 2007. do 2009. godine na promjene deviznog tečaja, uzimajući u obzir stručnost i znanje profesionalnog zajmodavca te njegovu dobru vjeru?

4. Treba li članak 4. Direktive 93/13 tumačiti na način da se njime zahtijeva da se jasnoća i razumljivost odredbi ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti i otplativog u nacionalnoj valuti ocjenjuju tako da se provjeri je li zajmodavac, koji ima profesionalnu stručnost i znanje, potrošaču dostavio samo objektivne i apstraktne informacije, osobito brojčane, kojima se ne uzima u obzir gospodarski kontekst koji može utjecati na promjene deviznog tečaja?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

21 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 tumačiti na način da pojam „glavni predmet ugovora” u smislu te odredbe obuhvaća odredbe ugovora o zajmu kojima se određuje da se otplate u fiksnim mjesečnim obrocima najprije uračunavaju u kamate te kojima se za podmirenje preostalog iznosa dugovanja predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka.

22 BNP Paribas Personal Finance tvrdi da se, na temelju članka 1. stavka 2. Direktive 93/13, na odredbu kojom se određuje da se plaćanja fiksnih mjesečnih obroka najprije uračunavaju u kamate ne mogu primjenjivati odredbe te direktive. Ta odredba zapravo je odraz odredaba članka 1343-1 francuskog Građanskog zakonika i primjenjuje se na stranke automatski, odnosno u slučaju nepostojanja drukčijeg sporazuma između njih.

23 Kada je pred sudom države članice pokrenut spor koji se odnosi na navodno nepoštenu ugovornu odredbu koja je odraz dispozitivne odredbe nacionalnog prava, on najprije mora ispitati utjecaj isključenja iz područja primjene Direktive 93/13 predviđenog člankom 1. stavkom 2. te direktive, a ne utjecaj iznimke od ocjene nepoštenosti ugovornih odredbi predviđene člankom 4. stavkom 2. navedene direktive (rješenje od 14. travnja 2021., Credit Europe Ipotecar IFN i dr., C-364/19, EU:C:2021:306, t. 42.).

24 Člankom 1. stavkom 2. Direktive 93/13 iz njezina područja primjene isključene su ugovorne odredbe koje su odraz „obaveznih zakonskih ili regulatornih odredaba”.

25 U tom pogledu Sud je već presudio da taj izraz ne obuhvaća samo odredbe nacionalnog prava koje se prisilno primjenjuju među ugovornim stranama neovisno o njihovoj volji nego i one koje su dispozitivne i stoga automatski primjenjive, odnosno ako se ugovorne strane u tom smislu nisu drukčije sporazumjele (vidjeti u tom smislu presude od 26. ožujka 2020., Mikrokasa i Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty, C-779/18, EU:C:2020:236, t. 50. do 53. i od 9. srpnja 2020., Banca Transilvania, C-81/19, EU:C:2020:532, t. 23. do 25. i 28.).

26 Iz toga slijedi da je na sudu koji je uputio zahtjev da prije ispitivanja utjecaja iznimke od ocjene nepoštenosti ugovornih odredbi iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, prije svega, provjeri je li odredba kojom se određuje da se plaćanja fiksnih mjesečnih obroka najprije uračunavaju u kamate isključena iz područja primjene Direktive 93/13 na temelju članka 1. stavka 2. te direktive.

27 Nakon tog pojašnjenja valja u pogledu pojma „glavni predmet ugovora" u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, na koji se odnosi prvo pitanje, istaknuti da se, u skladu s tom odredbom, procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade, na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj strani, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene. Stoga sud može izvršiti nadzor nepoštenosti odredbe koja se odnosi na definiciju glavnog predmeta ugovora samo ako ta odredba nije jasna i razumljiva.

28 U tom pogledu Sud je presudio da se člankom 4. stavkom 2. Direktive 93/13 propisuje iznimka od mehanizma sadržajne ocjene nepoštenih odredbi koji je predviđen u sklopu sustava zaštite potrošača što ga je uspostavila ta direktiva i da se zato takva odredba mora usko tumačiti (presuda od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 34. i navedena sudska praksa).

29 U pogledu kategorije ugovornih odredaba koje su obuhvaćene pojmom „glavni predmeti ugovora" u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, Sud je već ocijenio da te odredbe treba razumjeti kao one koje utvrđuju bitne činidbe tog ugovora koje ga kao takve određuju. Nasuprot tomu, odredbe koje su akcesornog značaja u usporedbi s onima koje definiraju samu bit ugovornog odnosa ne mogu biti obuhvaćene tim pojmom (presuda od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 32. i navedena sudska praksa).

30 Sud koji je uputio zahtjev pozvan je ispitati jesu li odredbe iz prvog pitanja bitan dio činidbe dužnika koja se sastoji od otplate iznosa koji mu je davatelj zajma stavio na raspolaganje, uzimajući u obzir narav, opću strukturu i odredbe ugovora o zajmu o kojem je riječ u glavnom postupku kao i pravni i činjenični kontekst u kojem se potonji nalazi (vidjeti u tom smislu presudu od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 33. i navedenu sudsku praksu).

31 S obzirom na to, ipak je na Sudu da iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 izvede kriterije primjenjive prilikom takvog ispitivanja (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 33.).

32 U vezi s tim, u pogledu ugovora o zajmu izraženih u stranoj valuti i otplativih u nacionalnoj valuti, Sud je pojasnio da se izuzimanje ugovornih odredaba od ocjene nepoštenosti koje se odnose na primjerenost cijene i naknade, s jedne strane, i zauzvrat pruženih usluga i robe, s druge strane, ne može primijeniti na ugovorne odredbe koje samo određuju tečaj zamjene za stranu valutu u kojoj je izražen ugovor o kreditu radi obračuna otplate, iako davatelj kredita prilikom tog obračuna ne pruža nikakvu uslugu zamjene deviza pa te odredbe stoga ne sadrže nikakvu „naknadu" čija se primjerenost, s obzirom na to da bi bila riječ o protučinidbi za činidbu davatelja kredita, zbog toga ne bi mogla podvrgnuti ocjeni nepoštenosti na temelju članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 (presuda od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 58.).

33 Međutim, Sud je također pojasnio, a da pritom nije ograničio to utvrđenje samo na ugovore o zajmu izražene u stranoj valuti i otplative u toj istoj valuti, da ugovorne odredbe koje se odnose na valutni rizik definiraju glavni predmet tog ugovora (vidjeti, među ostalim, presude od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, t. 68. i navedenu sudsku praksu i od 14. ožujka 2019., Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, t. 48. i navedenu sudsku praksu).

34 U ovom slučaju odredbe ugovora o zajmu o kojem je riječ u glavnom postupku, koje su dio mehanizma konverzije valuta, dovode do toga da je valutni rizik uključen u mjesečne obroke koje plaća zajmoprimac. Odredbe obuhvaćene prvim pitanjem odnose se na uračunavanja plaćanja za podmirenje kamata, na vođenje računa u švicarskim francima (valuta obračuna) i u eurima (valuta plaćanja) te na produljenje trajanja zajma za pet godina.

35 U tom pogledu treba napomenuti da se ugovorom o kreditu zajmodavac prije svega obvezuje staviti na raspolaganje zajmoprimcu određeni iznos novaca, a potonji se pak ponajprije obvezuje taj iznos vratiti, uglavnom s kamatama, u skladu s predviđenim rasporedom plaćanja. Bitne obveze takvog ugovora odnose se dakle na novčani iznos koji se mora odrediti u odnosu na ugovorom utvrđenu valutu isplate i otplate koje su u njemu određene. Prema tome, činjenica da se kredit mora vratiti u određenoj valuti načelno je povezana sa samom naravi obveze dužnika, a ne s akcesornim načinom plaćanja, što je čini bitnim elementom ugovora o zajmu (presuda od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 38.).

36 Iako su ugovorne odredbe obuhvaćene prvim pitanjem dio financijskog mehanizma koji izražava valutni rizik koji obilježava zajam izražen u stranoj valuti i otplativ u nacionalnoj valuti, one se ne odnose izravno na pozajmljeni iznos ili na kamate zajma koje treba vratiti niti na određivanje valute obračuna i plaćanja. Naime, te odredbe uređuju posljedice promjene pariteta pojašnjavanjem pravila otplate primjenjive s obzirom na promjene deviznog tečaja, tako da bi se one mogle smatrati akcesornim pravilima plaćanja koje nisu dio „glavnog predmeta ugovora” u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13.

37 Međutim, iz elemenata koje je dostavio sud koji je uputio zahtjev proizlazi da odredbe o uvjetima otplate zajma o kojem je riječ u glavnom postupku materijaliziraju valutni rizik koji proizlazi iz promjena pariteta između valute obračuna i valute plaćanja i kamatne stope koja se na njega nadovezuje, a što obilježava taj zajam.

38 Stoga je na sudu koji je uputio zahtjev da ocijeni, vodeći računa o kriterijima navedenim u točkama 32. do 37. ove presude, jesu li odredbe ugovora o kojemu je riječ u glavnom postupku, kojima se određuje da se otplate fiksnih mjesečnih obroka najprije uračunavaju u kamate te kojima se za podmirenje preostalog iznosa dugovanja predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka, i tako materijaliziraju valutni rizik, povezane sa samom prirodom obveze dužnika da vrati iznos koji mu je zajmodavac stavio na raspolaganje.

39 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na prvo pitanje treba odgovoriti da članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da su odredbe ugovora o zajmu kojima se određuje da se otplate fiksnih mjesečnih obroka najprije uračunavaju u kamate te kojima se za podmirenje preostalog iznosa dugovanja predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka dio te odredbe u slučajevima u kojima te odredbe određuju bitan element koji obilježava navedeni ugovor.

Treće i četvrto pitanje

40 Svojim trećim i četvrtim pitanjem, koja valja razmotriti zajedno prije drugog pitanja, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 tumačiti na način da je, u okviru ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti, zahtjev transparentnosti odredaba tog ugovora kojima se određuje da se uplate u fiksnim mjesečnim obrocima najprije uračunavaju u kamate te kojima se za podmirenje preostalog iznosa dugovanja predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka ispunjen jer je prodavatelj robe ili pružatelj usluge potrošaču dao objektivne i apstraktne informacije o utjecaju mogućih povećanja ili smanjenja vrijednosti eura u odnosu na stranu valutu na financijske obveze tog potrošača a da pritom taj prodavatelj robe ili pružatelj usluge potrošaču nije priopćio informacije u pogledu gospodarskog konteksta koji može imati posljedice na promjene deviznog tečaja.

41 Prema ustaljenoj sudskoj praksi u pogledu zahtjeva transparentnosti, informiranje prije sklapanja ugovora o ugovornim uvjetima i posljedicama njegova sklapanja od temeljne je važnosti za potrošača. On, među ostalim, i na osnovi te informacije donosi odluku o tome želi li biti ugovorno vezan uvjetima koje je prethodno sastavio trgovac (presuda od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 49. i navedena sudska praksa).

42 Iz toga slijedi da se zahtjev transparentnosti ugovornih odredbi, koji proizlazi iz članka 4. stavka 2. i članka 5. Direktive 93/13, ne može svesti samo na razumljivost tih odredbi na formalnoj i gramatičkoj razini. Budući da se sustav zaštite uspostavljen tom direktivom temelji na ideji da je potrošač u slabijem položaju u odnosu na trgovca, osobito u pogledu razine obaviještenosti, zahtjev jasnog i razumljivog sastavljanja ugovornih odredbi, a samim time i transparentnosti, predviđen navedenom direktivom treba shvatiti u širem smislu (presuda od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 50. i navedena sudska praksa).

43 Navedeni zahtjev treba, dakle, shvatiti tako da određuje ne samo da dotična ugovorna odredba potrošaču mora biti razumljiva na formalnoj i gramatičkoj razini nego i da prosječan potrošač, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, može shvatiti konkretno funkcioniranje načina izračuna te stope i samim time na osnovi preciznih i razumljivih kriterija procijeniti potencijalno značajne ekonomske posljedice koje bi takva ugovorna odredba mogla imati na njegove financijske obveze (presuda od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 51. i navedena sudska praksa).

44 To znači osobito da se u ugovoru mora transparentno iznijeti konkretno funkcioniranje mehanizma na koji se upućuje predmetnom odredbom kao i, ako je to potrebno, odnos između tog mehanizma i mehanizma utvrđenog drugim odredbama, tako da taj potrošač na temelju točnih i razumljivih kriterija može procijeniti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze (vidjeti u tom smislu presudu od 27. siječnja 2021., Dexia Nederland, C-229/19 i C-289/19, EU:C:2021:68, t. 50. i navedenu sudsku praksu).

45 Pitanje je li u ovom slučaju poštovan zahtjev transparentnosti treba ispitati sud koji je uputio zahtjev s obzirom na sve relevantne elemente činjeničnog stanja, uključujući oglašavanje i informacije koje je prilikom pregovaranja o ugovoru o zajmu o kojemu je riječ u glavnom postupku pružio ne samo zajmodavac nego i svaka druga osoba koja je u ime prodavatelja robe ili pružatelja usluge sudjelovala u stavljanju dotičnog zajma na tržište.

46 Konkretno, na nacionalnom je sudu da provjeri, kada razmatra sve okolnosti sklapanja ugovora, jesu li u predmetnom slučaju potrošaču bili priopćeni svi elementi koji bi mogli imati utjecaja na opseg njegove obveze, a na temelju kojih on može ocijeniti osobito ukupnu cijenu svojeg zajma. Odlučujuću ulogu u toj ocjeni ima, s jedne strane, pitanje jesu li odredbe tog ugovora sastavljene jasno i razumljivo, tako da prosječnom potrošaču, kako je opisan u točki 43. ove presude, omogućavaju procjenu takve cijene, i, s druge strane, okolnost povezana s nenavođenjem u ugovoru o kreditu informacija koje se smatraju bitnima s obzirom na narav robe ili usluga koje su predmet tog ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 52. i navedenu sudsku praksu).

47 U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev ističe da je osoba VE primila brojne informacije prije sklapanja zajma o kojem je riječ u glavnom postupku. Međutim, pojašnjava da su se te informacije zasnivale na pretpostavci da će paritet euro/švicarski franak ostati stabilan. Valutni rizik pak nije uopće spomenut.

48 U pogledu ugovora o zajmu izraženog u stranoj valuti, poput onog u glavnom postupku, valja kao prvo utvrditi da je za potrebe navedene ocjene relevantna svaka informacija koju je prodavatelj robe ili pružatelj usluge pružio, a kojom se potrošaču pojašnjava funkcioniranje mehanizma konverzije i rizik

povezan s njim. Osobito važni elementi su pojašnjenja u pogledu rizika koji nastaju zajmoprimcu u slučaju znatne deprecijacije zakonskog sredstva plaćanja u državi članici u kojoj on ima prebivalište i povećanje strane kamatne stope.

49 U tom pogledu, kao što je naglasio Europski odbor za sistemske rizike u svojoj Preporuci CERS/2011/1 od 21. rujna 2011. o kreditiranju u stranim valutama (SL 2011., C 342, str. 1.), financijske institucije moraju korisnicima kredita pružiti dovoljno informacija kako bi mogli donositi razborite i informirane odluke, pri čemu te informacije moraju barem uključivati utjecaj koji na rate ima znatna deprecijacija zakonskog sredstva plaćanja u državi članici u kojoj korisnik kredita ima prebivalište i povećanje strane kamatne stope (Preporuka A – Osvješćivanje korisnika kredita o rizicima, točka 1.) (presuda od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, t. 74. i navedena sudska praksa).

50 Sud je osobito istaknuo da korisnik kredita mora biti jasno obaviješten o činjenici da se, sklapajući ugovor o zajmu u stranoj valuti, izlaže tečajnom riziku koji će gospodarski teško moći snositi u slučaju pada vrijednosti valute u kojoj ostvaruje svoj dohodak. Osim toga, pružatelj usluge mora iznijeti moguće promjene deviznog tečaja i rizike svojstvene sklapanju takvog ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, t. 75. i navedenu sudsku praksu).

51 Iz toga proizlazi da, kako bi se poštovao zahtjev transparentnosti, informacije koje priopćava prodavatelj robe ili pružatelj usluge moraju moći omogućiti prosječnom potrošaču, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, da može shvatiti ne samo da, s obzirom na promjene deviznog tečaja, kretanje pariteta između valute obračuna i valute plaćanja može dovesti do nepovoljnih posljedica u pogledu njegovih financijskih obveza nego i da razumije, prilikom sklapanja zajma izraženog u stranoj valuti, stvarni rizik kojem se izlaže tijekom cijelog trajanja ugovora, u slučaju znatne deprecijacije valute u kojoj prima svoje prihode u odnosu na valutu obračuna.

52 U tom okviru valja pojasniti da brojčano izražene simulacije na koje se poziva sud koji je uputio zahtjev mogu biti koristan element informacija ako se temelje na dostatnim i točnim podacima i ako sadržavaju objektivne ocjene koje se potrošaču priopćavaju jasno i razumljivo. Samo u tim uvjetima takve simulacije mogu omogućiti prodavatelju robe ili pružatelju usluge da pažnju tog potrošača privuče na rizik potencijalno znatnih negativnih ekonomskih posljedica predmetnih ugovornih odredaba. Međutim, kao i svaka druga informacija u vezi s opsegom obveze potrošača koju priopćava prodavatelj robe ili pružatelj usluge, brojčano izražene simulacije moraju doprinijeti tomu da taj potrošač razumije dugoročni stvarni opseg rizika povezan s mogućim promjenama deviznog tečaja i time rizike svojstvene sklapanju ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti.

53 Tako u okviru ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti kojim se potrošač izlaže valutnom riziku priopćenje prodavatelja robe ili pružatelja usluga informacija potrošaču, čak i brojnih, ne ispunjava zahtjev transparentnosti ako se te informacije temelje na pretpostavci da će paritet između valute obračuna i valute plaćanja ostati stabilan tijekom cijelog trajanja ugovora. Tomu je osobito tako kada prodavatelj robe ili pružatelj usluge potrošača nije upozorio na gospodarski kontekst koji može imati posljedice na promjene deviznog tečaja, tako da potrošač nije stavljen u položaj u kojem može konkretno razumjeti potencijalno ozbiljne posljedice koje na njegovu financijsku situaciju mogu proizaći iz sklapanja zajma u stranoj valuti..

54 Kao drugo, među relevantnim elementima u svrhe ocjene navedene u točki 46. ove presude jest i jezik kojim se koristi financijska institucija u predugovornim i ugovornim dokumentima. Osobito nepostojanje izraza ili pojašnjenja kojima se zajmoprimac izričito upozorava na postojanje posebnih rizika povezanih s ugovorima o zajmu izraženima u stranoj valuti može potvrditi da zahtjev transparentnosti, kako osobito proizlazi iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, nije ispunjen.

55 Kao treće i posljednje, važno je podsjetiti na to da utvrđenje nepoštenosti poslovne prakse o kojoj su stranke iz glavnog postupka raspravljale na raspravi pred Sudom može također biti jedan od elemenata na kojima nacionalni sud može temeljiti svoju ocjenu nepoštenosti odredaba iz ugovora sklopljenog između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača (vidjeti u tom smislu presudu od 15. ožujka 2012., Pereničová i Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, t. 43.).

56 Međutim, taj element ne može automatski i sam po sebi dokazati da zahtjev transparentnosti koji proizlazi iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 nije ispunjen jer to pitanje treba ispitati s obzirom na sve okolnosti konkretnog slučaja (vidjeti u tom smislu presudu od 15. ožujka 2012., Pereničová i Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, t. 44. i navedenu sudsku praksu).

57 S obzirom na prethodna razmatranja, na treće i četvrto pitanje valja odgovoriti da članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da je u okviru ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti zahtjev transparentnosti odredaba tog ugovora kojima se određuje da se plaćanja fiksnih mjesečnih obroka najprije uračunavaju u kamate te kojima se za podmirenje preostalog iznosa dugovanja predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka ispunjen ako je prodavatelj robe ili pružatelj usluge potrošaču dao dostatne i točne informacije koje prosječnom potrošaču, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, omogućuju da razumije konkretno funkcioniranje predmetnog financijskog mehanizma i tako ocijeni rizik potencijalno znatnih negativnih ekonomskih posljedica takvih odredaba na njegove financijske obveze tijekom cijelog trajanja tog ugovora.

Drugo pitanje

58 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da odredbe kojima se određuje da se plaćanja u fiksnim mjesečnim obrocima najprije uračunavaju u kamate te kojima se predviđa, za podmirenje preostalog iznosa dugovanja, koji se može znatno povećati nakon promjena deviznog tečaja između valute obračuna i valute plaćanja, produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka, stvaraju znatniju neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih stranaka proizašlima iz navedenog ugovora na štetu potrošača ako te odredbe potrošača izlažu neproporcionalnom valutnom riziku.

59 Prije svega valja podsjetiti na to da se, u skladu s člankom 3. stavkom 1. Direktive 93/13, odredba ugovora između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluge o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizišlima iz tog ugovora.

60 Također valja pojasniti da se, prema ustaljenoj sudskoj praksi, nadležnost Suda odnosi na tumačenje kriterija koje nacionalni sud može ili mora primijeniti prilikom ispitivanja neke ugovorne odredbe u odnosu na odredbe te direktive i osobito prilikom ispitivanja moguće nepoštenosti neke ugovorne odredbe u smislu članka 3. stavka 1. navedene direktive s obzirom na to da je na tom sucu da donese odluku o konkretnoj kvalifikaciji određene ugovorne odredbe ovisno o okolnostima koje su svojstvene predmetnom slučaju. Iz toga proizlazi da se Sud mora ograničiti na davanje sudu koji je uputio zahtjev naznaka o kojima on mora voditi računa radi ocjenjivanja nepoštenosti predmetne odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 3. rujna 2020., Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 i C-252/19, EU:C:2020:631, t. 91. i navedenu sudsku praksu).

61 Što se tiče ocjene nepoštenosti neke ugovorne odredbe, nacionalni je sud dužan utvrditi, uzimajući u obzir kriterije navedene u članku 3. stavku 1. i članku 5. Direktive 93/13, ispunjava li takva odredba, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, zahtjeve savjesnosti i poštenja, ravnoteže i transparentnosti, kako ih postavlja ta direktiva (vidjeti, među ostalim, presudu od 7. studenoga 2019., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, t. 53. i navedenu sudsku praksu).

62 Na taj je način transparentnost ugovorne odredbe, koja se zahtijeva u članku 5. Direktive 93/13, jedan od elemenata o kojima treba voditi računa prilikom ocjenjivanja njezine nepoštenosti, što je zadaća nacionalnog suda na temelju članka 3. stavka 1. te direktive (presuda od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 49. i navedena sudska praksa).

63 U ovom slučaju ugovornim odredbama o kojima je riječ u glavnom postupku, unesenima u ugovor o zajmu izraženom u stranoj valuti, određuje se da se plaćanja u fiksnim mjesečnim obrocima najprije uračunavaju u kamate, a za podmirenje preostalog iznosa dugovanja, koji se može znatno povećati zbog promjena pariteta između valute obračuna i valute plaćanja, predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka. Tako se tim odredbama valutni rizik u slučaju znatne deprecijacije nacionalne valute u odnosu na stranu valutu prebacuje na potrošača.

64 U tom pogledu iz sudske prakse Suda proizlazi da je, u okviru ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti, poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku, na nacionalnom sudu da procijeni, s obzirom na sve okolnosti glavnog postupka i uzimajući u obzir osobito stručnost i znanja pružatelja usluga u vezi s mogućim promjenama tečaja i rizicima svojstvenima sklapanju ugovora o zajmu u stranoj valuti, kao prvo, moguće nepoštovanje zahtjeva postupanja u dobroj vjeri i, kao drugo, postojanje eventualne znatnije neravnoteže u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 93/13 (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 56.).

65 U pogledu zahtjeva dobre vjere, valja istaknuti, kao što proizlazi iz šesnaeste uvodne izjave Direktive 93/13, da prilikom donošenja te procjene posebnu pozornost treba posvetiti jačini polazišta pregovaračkih strana i pitanju je li potrošač bio naveden da prihvati dotičnu odredbu.

66 Kad je riječ o pitanju stvara li neka odredba, u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizašlima iz ugovora, na nacionalnom sudu je da provjeri je li prodavatelj robe ili pružatelj usluga, kada na pošten i pravedan način posluje s potrošačem, mogao razumno očekivati da će ovaj nakon pregovora prihvatiti tu odredbu (vidjeti, među ostalim, presudu od 3. rujna 2020., Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 i C-252/19, EU:C:2020:631, t. 93. i navedenu sudsku praksu).

67 Slijedom toga, kako bi se ocijenilo stvaraju li odredbe ugovora poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku znatniju neravnotežu na štetu potrošača u pravima i obvezama stranaka ugovora o zajmu proizašlih iz ugovora, valja uzeti u obzir sve okolnosti za koje je profesionalni zajmodavac mogao znati u trenutku sklapanja tog ugovora, uzimajući u obzir osobito njegovu stručnost, u pogledu mogućih promjena deviznog tečaja i rizika svojstvenih sklapanju takvog zajma i koje su mogle imati posljedice na kasnije izvršenje ugovora i na pravni položaj potrošača.

68 S obzirom na znanja prodavatelja robe ili pružatelja usluge koja se odnose na predvidivi gospodarski kontekst koji može imati posljedice na promjene deviznog tečaja, bolja sredstva tog prodavatelja robe ili pružatelja usluge za predviđanje valutnog rizika, koji se može materijalizirati u bilo kojem trenutku tijekom trajanja ugovora, kao i znatnog rizika u vezi s promjenama deviznog tečaja koje odredbe poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku prebacuju na potrošača, treba smatrati da takve odredbe mogu dovesti do znatnije neravnoteže u pravima i obvezama stranaka proizašlima iz ugovora o zajmu na štetu potrošača.

69 Naime, pod uvjetom provjera koje treba izvršiti sud koji je uputio zahtjev, čini se da se ugovornim odredbama o kojima je riječ u glavnom postupku, s obzirom na to da prodavatelj robe ili pružatelj usluge nije poštovao zahtjev transparentnosti u pogledu potrošača, na tog potrošača prebacuje neproporcionalan rizik u odnosu na činidbe i na iznos primljenog zajma jer primjena tih odredaba za posljedicu ima to da potrošač mora snositi trošak dugoročnog kretanja tečaja. S obzirom na ta kretanja, taj potrošač može se naći u situaciji u kojoj je, s jedne strane, preostali dugovani iznos glavnice u valuti plaćanja, u ovom slučaju u eurima, znatno veći od iznosa koji je početno pozajmljen i, s druge strane, uplaćeni mjesečni obroci gotovo pokrivaju isključivo kamate. To je osobito slučaj

kada to povećanje preostale dugovane glavnice u nacionalnoj valuti nije uravnoteženo razlikom između kamatne stope strane valute i kamatne stope nacionalne valute jer je postojanje takve razlike za zajmoprimca glavna prednost zajma izraženog u stranoj valuti.

70 U takvim okolnostima, uzimajući u obzir zahtjev transparentnosti koji proizlazi iz članka 5. Direktive 93/13, ne može se smatrati da je prodavatelj robe ili pružatelj usluge mogao razumno očekivati, postupajući transparentno s potrošačem, da potonji nakon pojedinačnih pregovora prihvati takve ugovorne odredbe (vidjeti po analogiji presudu od 3. rujna 2020., Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 i C-252/19, EU:C:2020:631, t. 96.), što je ipak na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

71 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti da članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da odredbe ugovora o zajmu kojima se određuje da se plaćanja u fiksnim mjesečnim obrocima najprije uračunavaju u kamate, a za podmirenje preostalog iznosa dugovanja, koji se može znatno povećati zbog promjena pariteta između valute obračuna i valute plaćanja, predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka, mogu stvoriti znatniju neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih stranaka proizašlima iz navedenog ugovora na štetu potrošača s obzirom na to da taj prodavatelj robe ili pružatelj usluge ne može razumno očekivati, postupajući transparentno s potrošačem, da potonji nakon pojedinačnih pregovora prihvati neproporcionalan valutni rizik koji proizlazi iz takvih odredaba.

Troškovi

72 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 4. stavak 2. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima treba tumačiti na način da su odredbe ugovora o zajmu kojima se određuje da se otplate fiksnih mjesečnih obroka najprije uračunavaju u kamate te kojima se za podmirenje preostalog iznosa dugovanja predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka dio te odredbe u slučajevima u kojima te odredbe određuju bitan element koji obilježava navedeni ugovor.**

2. **Članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da je u okviru ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti zahtjev transparentnosti odredaba tog ugovora kojima se određuje da se plaćanja fiksnih mjesečnih obroka najprije uračunavaju u kamate te kojima se za podmirenje preostalog iznosa dugovanja predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka ispunjen ako je prodavatelj robe ili pružatelj usluge potrošaču dao dostatne i točne informacije koje prosječnom potrošaču, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, omogućuju da razumije konkretno funkcioniranje predmetnog financijskog mehanizma i tako ocijeni rizik potencijalno znatnih negativnih ekonomskih posljedica takvih odredaba na njegove financijske obveze tijekom cijelog trajanja tog ugovora.**

3. **Članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da odredbe ugovora o zajmu kojima se određuje da se plaćanja u fiksnim mjesečnim obrocima najprije uračunavaju u kamate, a za podmirenje preostalog iznosa dugovanja, koji se može znatno povećati zbog promjena pariteta između valute obračuna i valute plaćanja, predviđa produljenje trajanja tog ugovora i povećanje iznosa mjesečnih obroka, mogu stvoriti znatniju neravnotežu u pravima i obvezama ugovornih stranaka proizašlima iz navedenog ugovora na štetu potrošača, s obzirom**

na to da taj prodavatelj robe ili pružatelj usluge ne može razumno očekivati, postupajući transparentno s potrošačem, da potonji nakon pojedinačnih pregovora prihvati neproporcionalan valutni rizik koji proizlazi iz takvih odredaba.

Potpisi